

2. Колінько О. О. Доведення до самогубства: порівняльна характеристика українського та зарубіжного законодавства / О. О. Колінько. // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 1. — С. 258–264.
3. Мурсалиева Г. Группы смерти (18+) [Електронний ресурс] / Галина Мурсалиева // Новая газета. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.novayagazeta.ru/articles/2016/05/16/68604-gruppy-smerti-18>
4. Вбивчий квест у Маріуполі: загинула дівчина стала першою в Україні жертвою «груп смерті» Детальніше читайте на УНІАН: <https://www.unian.ua/incidents/1669012-vbivchiy-kvest-u-mariupoli-zagibla-divchina-stala-pershoju-v-ukrajini-jertvoyu-grup-smert-18> [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство УНІАН. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/incidents/1669012-vbivchiy-kvest-u-mariupoli-zagibla-divchina-stala-pershoju-v-ukrajini-jertvoyu-grup-smerti.html>
5. Ліскович М. Як соціальна мережа вбиває [Електронний ресурс] / Мирослав Ліскович // Мультимедійна платформа іномовлення України УКРІНФОРМ. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2142980-ak-socmerezha-ubivae.html>
6. Затримано адміністраторів смертельної гри “Синій Кит” [Електронний ресурс] // Вікна. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <file:///Users/yuliagarkusha/Desktop/доведення%20до%20самогубства%20у%20соц%20мережах/Затримано%20адміністраторів%20смертельної%20гри%20“Синій%20Кит”%20%7C%20ВІКНА.webarchive>
7. Покарати інтернет-маніяків, які доводять дітей до самогубства, практично неможливо [Електронний ресурс] // Ранок. ICTV. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <file:///Users/yuliagarkusha/Desktop/доведення%20до%20самогубства%20у%20соц%20мережах/Покарати%20інтернетманіяків,%20які%20доводять%20дітей%20до%20самогубства,%20практично%20неможливо%20-%20InternetUA.webarchive>

МОКРЯК М. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

ТЕОРІЇ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Останнім часом зустрічається точка зору про вплив ЗМІ (насамперед, телебачення й кіно) у вигляді пропаганди злочинної ідеології. «Неконтрольована свобода ЗМІ, яка почалася наприкінці 80-х — на початку 90-х років, призвела до того, що інформація, що передається ними, стала нести в собі суттєвий негативний потенціал. Діяльність правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю значною мірою стала подаватися однобічно й оцінюватися негативно. Особи ж, які вчинили протиправні вчинки, навпаки, стали головними й нерідко

позитивними героями передач і публікацій» [3, с. 25]. Таке становище викликає занепокоєння, оскільки, якщо взяти до уваги тотальну медіатизацію нашого життя, негативне наповнення ЗМІ створює стресовий фон для більшості осіб, що призводить до виявлення негативних емоцій, наслідком яких може стати і злочин.

Повідомлення про злочинність, насильство, які з'являються у ЗМІ, підвищують рівень агресивності у людей. Низка дослідників наводить декілька теорій, які корелюють із цією концепцією. Проте, більшість цих теорій пов'язані з медійними технологіями (кіно, телебачення), а не із ЗМІ у класичному розумінні. Зупинимось на розгляді деяких теорій.

Теорія соціального навчання отримала розвиток у 60-ті рр. XX ст. Основною її ідеєю висувалося, що образи насильства, показані по телебаченню, негативно впливають на людину, особливо на дітей, що може призвести до копіювання подібної поведінки у реальному житті. Ми вбачаємо, що дана теорія корелює із теоріями впливу ЗМІ, висловленими, наприклад, А. Корре та Л. Проалем, але у контексті візуалізованого представлення злочину. Теорія соціального навчання досі не спростована, але, разом із тим, досить часто критикується. Безумовними прибічниками теорії соціального навчання є А. Бандура та Л. Беркович (США), висновки яких отримали розвиток у Фінляндії, Ізраїлі, частково і в Україні.

Зокрема, критики вважають, що, по-перше, численні експерименти, поставлені для підтвердження теорії соціального навчання, є недійсними, оскільки піддослідні фактично проявляють агресію до неживого предмету, а не до людини. По-друге, теорія не передбачає якогось «еталону» поведінки, яка може вважатися нейтральною, і від якою можна вести умовний відлік до того, яка поведінка може вважатися негативною та агресивною. По-третє, експеримент є нетиповою для будь-якої особи ситуацією, яка створена штучно, отже, особисті якості можуть проявитися зовсім інакше, аніж завжди [4, с. 99].

Як зазначає В. В. Боровікова, вплив телевізійного насильства був також вивчений на основі теорії катарсису, тобто емоційного потрясіння, яке викликається у глядача у результаті переживань за героя [2]. Експерименти зафіксували, що глядачі, які дивилися матеріали агресивного спрямування, самі ставали схильними до агресивних проявів [4, с. 100-101]. Ця теорія має значення перш за все через те, що сучасні ЗМІ наповнені великою кількістю кримінальної інформації, навіть існує думка, що таке наповнення є наслідком криміналізованості ЗМІ. Ця теорія також корелює із історичними теоріями, зокрема з теорією Ч. Ломброзо.

Теорія когнітивних асоціацій обґрунтовує негативний вплив ЗМІ так званим праймінгом — активізацією специфічних згадок у пам'яті [5]. Насильство, що показується у ЗМІ може автоматично пробудити відповідні думки та ідеї, що буде сприяти виникненню та формуванню антисоціальної установки. Проте ця теорія також зазнає критики, оскільки низка психотипів людей, усвідомлюючи негатив сцен насильства

та жорстокості, дивиться їх в силу звички, бажання гострих відчуттів тощо. Прибічники теорії самі наголошують, що обсяг такої інформації у ЗМІ має бути врегульований суспільством, оскільки, наприклад, вразливі прошарки населення (діти, підлітки, літні люди) можуть штучно увійти у стан страху та відсутності особистої безпеки. В. В. Боровикова слушно вказує, що ця ситуація значно підриває авторитет правоохоронних органів у протидії злочинності і може призвести до стихійної самоорганізації населення для протистояння злочинності самостійно.

А. В. Байлов та П. В. Сахута, погоджуючись із П. С. Булатецьким, вважають, що ЗМІ здатні продукувати криміногенні ризики як загально-соціального, так і групового рівня відтворення. Дослідники відстоюють думку про те, що за певних умов вказані ризики здатні інтегруватися безпосередньо до детермінаційного комплексу злочинності шляхом поширення культу насильства й жорстокості, підсилення ефектів призонізації, феномену звикання до злочинності, а також конструювання викривленої соціальної реальності [1, с. 144].

Таким чином, ЗМІ виступають важливим компонентом у функціонуванні детермінаційного механізму злочинності, якісно впливають на формування особистості людини, характер її розумової діяльності, є джерелом формування поведінки, тому числі й злочинної. Структуру цього процесу можна представити так: елементи ЗМІ несуть в собі криміногенний потенціал, у сферу їх дії потрапляє індивід, формуються його кримінальні якості, що формують злочину поведінку.

Звідси випливає, що практичне та емпіричне підтвердження в такому разі отримує концепція негативного впливу ЗМІ, а зокрема, теорія праймінгу та теорія соціального навчання.

Список використаної літератури:

1. Байлов А. В. Криміногенний потенціал діяльності засобів масової інформації / А. В. Байлов, П. В. Сахута // Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 1 (12). – С. 143-153.
2. Боровикова В. В. Проблемы освещения преступности в средствах массовой информации и профилактическая деятельность органов внутренних дел : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Боровикова. – Москва, 2002. – 222 с.
3. Кушнарьев С. В. Влияние средств массовой информации на формирование правосознания несовершеннолетних: зарубежный та вітчизняний досвід / С. В. Кушнарьев // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 2. – С. 24-31.
4. Назаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований / М. М. Назаров; Ин-т социол. образования Рос.центра гуманитар. образования и др. – Москва: УРСС, 1999. – 239 с.
5. Тимошенко, Е. А. Феноменология понятия прайминг, модели прайминга [Электронный ресурс] / Тимошенко Е. А., Епанчинцева Г. А. // Университетский комплекс как региональный центр образования, науки и культуры : материалы Всерос. науч.-метод. конф. (с междунар. участием), 4-6 февр. 2015 г., Оренбург. – Оренбург, 2015. – С. 2083-2087.